

تهدید کاهش منابع طبیعی

تقلا برای زیستن

توسعه اقتصادی مستلزم بهره‌برداری بیشتر از منابع است، اما منابع طبیعی محدودند. چه باید کرد؟

مصرفی از رفاه اقتصادی در جامعه است، گوشزد می‌کند. مسأله غامض آن است که از یک طرف سیستم کنونی زندگی بشر نیازمند رشد اقتصادی است و از طرف دیگر، لازمه توسعه اقتصادی افزایش فشار بر منابع طبیعی و محیط زیست است. این موضوع نیز اثرات زیان‌بار خود را خواهد داشت. حال چگونه می‌توان مدلی را طراحی کرد که در آن بتوان رشد و توسعه را با به حداقل رساندن زیان‌های موجود، برای همه فراهم کرد؟

از زیالهدان به خانه

بازیافت منابع طبیعی یکی از مهمترین مسائلی است که برخی کشورهای دنیا، پروژه‌ها و برنامه‌های مهمی را برای آن در دست بررسی دارند. در این زمینه، آلمان با بازیافت حدود ۶۶ درصد از مواد قابل بازیافت شهری رتبه اول را در دنیا از آن خود کرده و پس از آن، کشورهای بلژیک با ۵۷۳ درصد و هلند با ۵۰ درصد رتبه‌های دوم و سوم را دارا هستند. در این کشورها، روش‌هایی همچون جداسازی زیالهدانها و طبقه‌بندی آنان در سبدهای مختلف بازیافت، ترویج فرهنگ جداسازی زیالهدانهای خانگی، ایجاد پارک‌های بازیافت که در آن مردم می‌توانند به جمع‌آوری و انتقال زیالهدانهای قابل بازیافت اقدام نمایند، ایجاد شبکه‌ها و مراکز استفاده مجدد که عملیات جمع‌آوری، نوسازی و فروش دامنه گسترده‌ای را از کالاها از قبیل مبلمان و وسایل الکتریکی مدیریت می‌کنند، برای بازیابی بخشی از مواد مصرفی صورت می‌گیرد.

عوارض بی‌برنامگی

به هر حال باید پذیرفت که روند کنونی استخراج مواد خام و معدنی طبیعی، عوارض فراوانی را از بُعد کمیابی برای نسل‌های آتی و اُفت روند توسعه به همراه خواهد داشت، اما این تمام ماجرا نیست و مسایل زیست‌محیطی که در نتیجه این امر به وقوع خواهد پیوست، بخش دیگری از مشکلات را با خود پدید می‌آورد. در یک طبقه‌بندی کلی می‌توان مهمترین عوارض روند کنونی استفاده از منابع موجود را در جدول همراه مشاهده کرد. ■

موارد زیر قابل ذکر هستند:

- افزایش قیمت منابع در راستای ارتقای بهره‌وری منابع
- توسعه کارایی منابع در استخراج و مصرف
- کارایی منابع با تأکید بر کاهش میزان مصرف
- افزایش بازیافت مواد خام از کالاهای مستعمل
- اطلاع‌رسانی از میزان منابع استفاده شده در کالاها
- تغییر و اصلاح روش‌های مصرف کالا.

روش‌های میان‌مدت و بلندمدت نیز نیازمند استفاده از روش‌هایی است که کشورهای در حال توسعه و صنعتی دنیا را به این نکته متذکر نماید که به منظور افزایش رفاه، به جای افزایش میزان تولید، به فکر ارتقای کیفی محصولات تولیدی باشند. این سؤال مطرح است که آیا می‌توان بدون افزایش مصرف و ارتقای میزان کمی مصرف منابع، میزان رفاه اقتصادی خانوار را افزایش داد؟ پاسخ به این سؤال توجه به نکته مهمی را که همان اتکای رشد اقتصادی جوامع به افزایش مصرف منابع و تعریف

توسعه جهانی اقتصاد در سال‌های اخیر با افزایش میزان مصرف منابع طبیعی، باعث ایجاد نابرابری در مصرف و درآمد‌ها در کشورهای فقیر و غنی و عدم ثبات اقتصادی در بخش اعظمی از کشورهای دنیا که با فقر دست و پنجه نرم می‌کنند، شده است. میلیاردها نفر در کشورهای در حال توسعه که در برابر حجم عظیمی از نیاز به منابع در سال‌های آتی قرار دارند، با تهدیدی جدی در راستای تأمین نیازهای خود در آینده مواجه‌اند، چرا که امروز با صادرات بخش بزرگی از منابع موجود به کسری منابع در آینده دامن زده‌اند. این تهدید به اندازه‌ای جدی است که نیازمند اتخاذ تدابیری مناسب در مسیر خام‌فروشی منابع در این کشورها می‌باشد. برنامه‌هایی که در این راستا پیشنهاد شده‌اند در قالب برنامه‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت طبقه‌بندی می‌شوند که در برنامه‌های کوتاه‌مدت

عوارض مصرف بی‌رویه منابع

عوامل تأثیرپذیر	تأثیرات زیست‌محیطی
دمای هوا	• افزایش اقلیمی دمای هوا بیش از میانگین جهانی • افزایش خشکی هوا در مناطق استوایی بیش از مناطق مرطوب
نزولات جوی	• کاهش بارندگی سالانه در بسیاری از کشورهای آفریقای مدیترانه و شمال صحرای آفریقا • کاهش بارندگی در آفریقای جنوبی و حوضی غربی آن • افزایش بارندگی سالانه در آفریقای شرقی
بلایای طبیعی	• افزایش سیل، خشکسالی و طوفان و افزایش تعداد دفعات وقوع بلایای طبیعی
مشکلات آب	• افزایش ریسک کم آبی برای بسیاری از کشورهای جهان • بی آبی برای ۷۰ تا ۲۲۰ میلیون نفر از مردم دنیا بیش از مقدار کنونی تا سال ۲۰۲۰
امنیت غذایی و معضلات کشاورزی	• بروز خطرات تولید در بخش کشاورزی، همچون کمبود زمین کشت، کوتاهی فصول کشاورزی به دلیل شرایط جوی و عدم اطمینان اشتغال به کشاورزی • افزایش احتمال بروز گرسنگی برای بیشتر مردم • اُفت درآمد ۹۰ درصدی کشاورزان وابسته به محصولات آبی تا سال ۲۰۲۰ • افزایش دمای آب و سخت شدن شرایط اکوسیستم آبی و کاهش جمعیت آبزیان
سلامت و بهداشت	• بروز انواع بیماری‌های ناشی از تغییر شرایط جوی نظیر مالاریا، تب‌های شدید، مننژیت، وبا و امثال آن
تغییرات اکوسیستمیک زمین	• خشکی و بروز مناطق کویری جدید • جنگل زدایی و نابودی مراتع • نابودی ۲۵ تا ۴۰ درصد انواع جانوران
مشکلات مناطق ساحلی	• تهدید سیلاب گرفتگی در طول سواحل شرقی آفریقا، مانند سواحل نیل و بسیاری شهرهای ساحلی • اُفت اکوسیستم دریایی شامل مرجان‌های دریایی در سواحل شرقی آفریقا • افزایش هزینه زندگی در سواحل دریایی در آینده، حداقل ۵ تا ۱۰ درصد محصول ناخالص داخلی • کاهش سرانه محصول ناخالص داخلی • توسعه گسترده فقر در بسیاری از کشورهای جهان • کاهش و اُفت سطح مخارج عمومی نظیر بهداشت، آموزش، تفاوت‌های جنسیتی • محدودیت‌های سرمایه‌گذاری از قبیل بازار، زیرساخت‌ها و تکنولوژی و تقابلات اجتماعی

یادداشت: اطلاعات جدول فوق، گردآوری «اقتصاد ایران» از منابع رسمی بین‌المللی است.